

FETÂ

(الفتى)

Sirâcüddîn (Takıyyüddîn)
Ebû Hafs Ömer b. Muhammed
b. Ubeyd ez-Zebîdî el-Yemenî
(ö. 887/1482)

Şâfiî fakihî.

801'de (1398-99) Zebîd'de doğdu ve orada yetişti. Aslında babasına ait olan Fetâ lakabı ile şöhret buldu. Muhammed b. Sâlih, Mûsâ b. Muhammed ed-Dicâî ve İsmâil b. Ebû Bekir el-Mukrî'den fıkıh okudu. Uzun süre yanında kaldığı İbnü'l-Mukrî'den ayrılarak Zebîd'in doğusundaki köylere gitti. Burada fıkıh âlimi bir kadınla evlenerek bir müddet ders verdi ve eser telifiyle meşgul oldu.

Tâhirîler hânedanının kurucusu Ali b. Tâhir Yemen'i ele geçirdiğinde bölge fakihleriyle ilgilenerek onları vakıflara ait binalara yerleştirmişti. Bu arada Fetâ ile de tanışarak ona ikramda bulundu, vakıflardan kendisine ve ailesine maaş bağladı. Zebîd Nizâmiye Medresesi'ne müderris tayin edilen Fetâ'ya ayrıca vakıflar idaresi de tevdi edildi. Ali b. Tâhir'in vefatına kadar (883/1478) bu görevi sürdüren, ancak yeni emir Abdülvehhâb b. Dâvûd tarafından azledilen Fetâ bundan sonra kendini telif, öğretim ve fetva işlerine verdi. Daha sonra Abdülvehhâb tarafından kendi inşa ettirdiği medreseye tayin edildiyse de bu görevde fazla kalamadı ve Safer 887'de (Nisan 1482) vefat etti.

Eserleri. 1. *Muhtasaru Mühimmâtü'l-Mühimmât*. Cemâleddin el-İsnevî'nin fıkıha dair *el-Mühimmâtü'l-Mühimmât* üzerine Zeynüddin el-İrâkî'nin yaptığı *Mühimmâtü'l-Mühimmât* adlı istidrâkin muhtasarıdır. 2. *el-İbrîz fî taşhîhi'l-Vecîz*. Gazzâlî'nin meşhur eseri *el-Vecîz*'in muhtasarıdır (bu iki eserin yazma nüshaları için bk. Brockelmann, I, 753; II, 255).

Fetâ'nın kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: 1. *el-İlhâm limâ fi'r-Ravzi mine'l-evhâm*. Hocası İbnü'l-Mukrî'nin Nevevî'nin *Ravzatü't-tâlibîn*'ine yaptığı *er-Ravz* adlı muhtasarın şerhidir. 2. *Envârü'l-Envâr*. Cemâleddin el-Erdebîlî'nin *el-Envâr li-'ameli'l-ebriâr* adlı eseri üzerine yapılan ziyadeleri bir araya getirmek suretiyle hazırladığı bir kitaptır. 3. *Cevâhirü'l-Cevâhir*. Gazzâlî'nin, Şâfiî mezhebinin beş temel eserinden biri olan *el-Vasîf*'ine Necmeddin

el-Kamûlî'nin yaptığı *el-Bahrü'l-muhtâf* adlı şerhin yine Kamûlî'nin hazırladığı *Cevâhirü'l-Bahr* adlı muhtasar üzerine Fetâ tarafından yapılan bir telhistir. 4. *Takrîbü'l-muhtâc*. İbnü'l-Mülakkın'ın Nevevî'nin *Minhâcü't-tâlibîn*'ine yaptığı *el-'Umde* adlı şerhin üzerine yazılan ziyadelerin derlenmesi suretiyle hazırlanmıştır. 5. *eş-Şifâde fî zevâ'idü'l-'Ucâle*. Bu eser de yine İbnü'l-Mülakkın'ın Nevevî'nin *Minhâcü't-tâlibîn*'ine yaptığı *el-'Ucâle* adlı şerhin üzerine yazılan ziyadelerin bir araya getirilmesi suretiyle hazırlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Sehâvî, *ed-Dev'ü'l-lâmi'*, VI, 132-135; *Keşfü'z-zunân*, I, 186, 613, 919, 930; II, 1873-1874, 1915, 2004, 2008; Şevkânî, *el-Bedrü't-tâli'*, I, 513; *İzâhu'l-meknân*, I, 11, 123; II, 67; *Hediyetü'l-ârifîn*, I, 794; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 753; II, 255; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, VII, 313-314.

MUSTAFA BAKIR

FETÂNET

(الفتانة)

**Peygamberlerin
sıfatlarından biri olan ve
"üstün zekâ gücüne sahip olma"
anlamına gelen terim
(bk. PEYGAMBER).**

FETÂVA-yı ABDÜRRAHİM

(فتاوى عبدالرحيم)

**Şeyhülislâm Mentezâde
Abdürrahim Efendi'nin
(ö. 1128/1716)**

fetvalarını bir araya getiren eser.

XII. (XVIII.) yüzyıl Osmanlı Devleti'nde günlük hayatta karşılaşılan veya tartışılan konularla ilgili 11.000'i aşkın fetvayı ihtiva eden eser devrinin din anlayışını, toplum yapısı ve sosyokültürel değerlerini yansıtmaları bakımından önemlidir. Türkçe olan fetvaların içinde dağınık bir şekilde yer alan yirmi civarında Arapça fetva da bulunmaktadır. Bazı fetvalarda rastlanan, "Şeyhülislâm efendimizin (...) hususundaki görüşü nedir?" tarzında ifadeler, Abdürrahim Efendi'nin bu eserini III. Ahmed döneminde on yedi ay boyunca yürüttüğü şeyhülislâmlık hizmeti sırasında hazırladığı fikrini vermektedir.

Hanefî fıkı yanında akaid, kelâm ve tasavvuf gibi ilimlere dair fetvaları da ihtiva eden eser klasik fıkıh kitaplarının

daki gibi "kitab" ve "bab"lara göre tanzim edilmiştir. Başlıkların hemen hepsi Arapça'dır. Her bab soru-cevap şeklindeki düzenlenmiş fetvalardan oluşmaktadır. Fetvalar çoğunlukla "olur" ya da "olmaz" biçiminde kısa cevaplardan meydana gelmekte, bunların delillerine ve kaynaklarına yer verilmemektedir.

Tahâret, namaz, zekât, oruç ve hac ibadetleriyle ilgili fetvaların 300 kadar olduğu eserde ağırlık muâmelât konularına verilmiştir. En çok fetva ihtiva eden bölüm, yaklaşık 1600 fetva ile "Kütübü'l-Vakf"tır. Bunu sırasıyla talâk, nikâh, büyü gibi bölümler takip etmektedir. Talâk bölümünde talâk üzerine yapılan yeminlerin oldukça ayrıntılı bir şekilde ele alınması dikkat çekicidir. Arazi ve vergi hukukuyla ilgili bablar ise şer'î örfî uygulamayı yansıtmaları bakımından esere ayrı bir değer kazandırmaktadır. Vergi hukukuna dair babların kitabın başında ibadetlerle ilgili bölümlerin hemen ardından gelmesi, arazi hukukuna dair olanların ise sonda yer alması eserin sistematiğinin ilginç bir yanısıdır. Kitabın bir başka özelliği de 385 fetva ihtiva eden "hudûd" bölümünün % 80'inin ta'zirle ilgili bablardan oluşmasıdır.

Hanefî mezhebi dışındaki bir başka mezhebe geçmenin câiz olmadığına dair eserde yer alan fetvalar, müellifin taassubundan ziyade Osmanlı Devleti'nin benimsediği hukukun birliği politikasının bir tezahürü olarak değerlendirilmelidir.

İki cilt halinde taş baskısı yapılan kitap üzerinde (İstanbul 1243) *Feyzü'l-kerîm fî nuşûli Fetâvâ 'Abdirrahîm* adıyla bir çalışma yapan Gedizli Mehmed Efendi (ö. 1253/1837), fetvaların orijinallerini kaydetmeden klasik fıkıh kitaplarında bunlara mesnet teşkil eden hükümleri, kaynağın adını ve bölümünü belirterek Arapça metinleriyle birlikte nakletmiştir (Süleymaniye Ktp., Yazma Başlıklar, nr. 2006; Hasan Hüsnü Paşa, nr. 498).

BİBLİYOGRAFYA :

Abdürrahim Efendi, *Fetâvâ-yı Abdürrahîm*, İstanbul 1243, I-II; Hilmar Krüger, *Fetwa und Siyar*, Wiesbaden 1978, s. 76, 84-86.

CENGİZ KALLEK

el-FETÂVA'İ-ÂLEMĞİRİYYE

(bk. el-ÂLEMĞİRİYYE).